

Kirjoja, vanhoja ja uusia.

Juhani Aho: *Kevät ja takatalvi.* Tämän laajan, kaksiosaisen romaanin tapahtumat tapahtuvat aikana, joka monessa suhteessa oli merkillinen Suomen kansan historiassa, J. V. Snellmanin, Elias Lönnrotin ja Paavo Ruotsalaisen aikana. Kertomuksella on täten historiallinen tausta, joka lisää sen viehätystä, ja kirjan nimi viittaa siihen, että tekijä on tahtonut kuvata Snellmanin suomalaisuuden aatteen keväistä heräämistä ja sitä seuraavaa takatalvea, kun vaino ja välinpitämättömyys kohtasi sitä sekä ylhäisten että alhaisten puolelta – valtiollisena sortona ja heränneitten kylmyytenä kaikkia maallisia puuhia kohtaan. Mutta jos tämä on ollut tekijän silmämääränä, silloin hän ei ole onnistunut. Hänen huomionsa kääntyy toisessa osassa kerrassaan pois suomalaisuuden aatteesta ja kiintyy sitä suuremmalla mielihyvällä herännäisyyden paljoo syvällisempään, uskonnolliseen maailmaan, eikä tämä suinkaan meikäläisen lukijan mielestä vähennä kirjan arvoa. Niinpä »Kevät ja takatalvi» ei olekkaan historiallinen romaani sanan tavallisessa merkityksessä, vaan ennen kaikkea taidokkaasti tehty subjektiivinen kuvaus nuoren miehen sisäisestä hengen kehityksestä. Antero Hagmanin herkkätuntoinen ja totuutta janova sielu joutuu ajan virtausten temmelyspaikaksi, kunnes vihdoinkin herännäisyys vie aatteista voiton ja sankari löytää rauhan sydämelleen Paavo Ruotsalaisen ja heränneitten syvästi vakavasta, vilpittömästä ja rehellisestä jumalanuskosta. Kirja on erittäin toisessa osassaan opettavaista ja mieltäkiinnittävää lukemista teosofeille ja totuudenetsijöille, jotka tutkivat uskontoa psykologisena ilmiönä, sillä se sisältää kerrassaan mestarillisia kuvauksia heränneen sielun kamppailuista ja voitoista.

Arthur Chambers: *Ihminen ja henkimaailma.* Tekijä on englantilainen pappismies, ja kun papit rupeavat raamatun kannalta ja raamatun sanoilla esittämään spiritistisiä ja teosofisia tosiasioita, silloin saatamme toivoa, että kristitty maailma vihdoinkin herää näkemään, kuinka vaillinainen ja itse asiassa epäraamatullinen sen kanta kuoleman kysymyksessä on ollut ja yhä vielä on. Tämmöiset kirjat ovat tervetulleet, sillä ne raivaavat tietä teosofisen liikkeen julistamille suurille elämäntotuuksille. Tekijä lausuu kerrassaan ankaria sanoja helvetinopista ja sen keksijöistä. Calvinista ja Augustinuksesta hän nimenomaan sanoo toivovansa, että »Jumala henkimaailmassa on armahtanut ja valaissut näitä kovasydämiä ja julmia miehiä!» Teosofi, jolle kirjan esittämät asiat ovat vanhastaan tuttuja, lukee Chambersin teoksen suurella mielihyvällä sen sujuvan, helppotajuisen ja mehukkaasti esitystavan takia. Ainoa mikä häntä välistä tympäisee, on tekijän paikatellen ahdasmielinen kristillisuus. Hän näyttää uskovan, että teosofia on kristinuskon vihollinen, ja kuitenkin hän epäilemättä itse on päässyt totuutensa perille juuri spiritismin ja teosofian avulla, mikä näkyy siitäkkin, että tekijä tuo esiin taidolla etsimänsä raamatunlauseet tukeakseen uudenaikaisia yliaistillisia tutkimuksia, ei uutta opettaakseen. Lapselliselta tuntuu myös hänen väitteensä, että vasta Kristus toi koko totuuden maailmaan ja että se ainoastaan raamatussa on ilmotettuna täydellisesti, mutta että »ennen Kristusta ilmotus oli vain osittainen. Joka vähänkin tuntee itämaalaisia uskontoja ja ajatusjärjestelmiä ja niiden pyhiä kirjoituksia, tietää, että ne puhuvat samoista yliaistillisista ja kuolemantakaisista seikoista selvemmin ja täydellisemmin kuin raamattu.

Bernard Shaw: *Ihminen ja yli-ihminen. Komedia ja filosofia.* Joka tekijän kuuluisan kirjailijanimen nojalla ryhtyy suurilla toiveilla tämän kirjan lukemiseen, hän epäilemättä hieman pettyy, sillä vaikka Shaw, joka tätä nykyä on Englannin huomatuimpia miehiä, silminnähävästi on itsenäinen mies ja rohkea ajattelija, eivät hänen ajatuksensa ja katsantokantansa suinkaan ole ennen kuulumattomia. Tuntuu melkein kuin häntä ihailtaisiin juuri hänen rohkeutensa takia, sillä se mitä hän sanoo ei aina ole vakavan syvää eikä hienotunteisen miellyttävää. »Ihminen ja yli-ihminen» on komedia-osassaan hyökkäys avioliittoa, lempeä ja naisia vastaan ja samalla lopullinen tunnustus, että nainen se kuitenkin aina miehen voittaa lemmellään. Ehkä tekijä onkin Annassa tahtonut antaa nykyajan oloihin mahtuvan aavistuksen ihaillemastaan tulevaisuuden itsetietoisesta, vapaasta ja uljaasta naistyyppistä. Komedia muuten sisältää kolmannessa näytöksessä nerokkaasti sepitetyn pilakuvan helvetistä ja taivaasta. Toinen »filosofinen» osa tuo esille yhtä ja toista mieleen pantavaa ja lausuu välistä nerokkaan sattuvia ajatuksia kaikenlaisista elämän kysymyksistä. Kasvatuksesta esim. tekijä

sanoo m. m.: »Parhaiten kasvatettuja lapsia ovat ne, jotka ovat nähneet vanhempansa semmoisina kuin he ovat. Tekopyhyys ei ole vanhempien ensimmäinen velvollisuus.» »Oppinut mies on laiskuri, joka kuolettaa aikaa tutkimalla. Varo väärää tietoa, se on vaarallisempaa kuin tietämättömyys.» »Toiminta on ainoa tie tietoon.» Rikoksesta ja rangaistuksesta tekijä m. m. lausuu: »Surma teloituslavalla on surman kaikkein huonoin muoto, sillä se tapahtuu yhteiskunnan suostumuksella.» »Niin kauan kuin meillä on vankiloita, on vallan samantekevä ketkä meistä asuvat kopeissa.» Uskonnosta sanoo Shaw: »Varo sitä miestä, jonka jumala on pilvissä. Miehen uskon voi päättää, ei hänen uskonnostaan, vaan niistä edellytyksistä, joitten nojalla hän tavallisesti toimii.»

M. Rosendal: *Suomen herännäisyyden historia XIX:nnellä vuosisadalla.* Tätä teosta on ilmestynyt I osa ja II osan ensimmäinen vihko. Se on erittäin mieltä kiinnittävä teos. Levein ja samalla yksityiskohtaisesti tarkoin piirtein kuvaa tekijä herännäisyysliikkeen vaiheita viime vuosisadan alkupuoliskolla. Elävinä astuvat silmiemme eteen sen liikkeen varsinaiset edustajat, Ruotsalainen, Renqvist, J. F. Bergh, J. Lagus, N. K. Malmberg, Lauri Stenbäck, J. J. Östring, J. I. Bergh, F. G. Hedberg, F. O. Durchman y. m., mutta myös monet vähemmän tunnetut kansan miehet ja naiset, jotka palavalla rakkaudella työskentelivät syvemmän kristillisen uskonelämän puolesta. Heidän kokemuksistaan ja elämänvaiheistaan on paljon oppimista sille, joka tahtoo tehdä työtä Jumalan valtakunnan eteen, vaikkakin hänen ulkonaiset muotonsa ovat toisenlaiset kuin heränneiden. »Salattu elämä Jumalassa» on kaikkialla ja kaikkina aikoina sama, ja aina ihminen, joka elävää totuutta etsii, löytää sen aarteen omasta hengestään ja sydämestään.

H. S. Olcott: *Buddhalainen katkismus.* Teosofinen totuudenetsijä tahtoo tietysti mikäli mahdollista tutustua kaikkiin maailman uskontoihin, mutta kristittykin, joka ei rakasta omaa uskontoaan enemmän kuin totuutta, on velvollinen ottamaan selkoa siitä, mitä muissa suurissa uskonnoissa ihmisille opetetaan. Tämä kirja tarjoo lyhyen, selvän ja tieteellisesti tarkan esityksen Indian muinaisen uskon uudistajan, noin 600 vuotta e. Kr. eläneen Gautama Buddhan jalosta elämästä, suurenmoisesta siveysopista ja ajatusjärjestelmästä. Kirja on Teosofisen Seuran presidentin sepittämä, mutta tämä ei suinkaan vähennä sen arvoa buddhalaisena käsikirjana. Onpa se Ceylonin buddhalaisen ylipapin H. Sumangalan julkisesti hyväksymä oppikirja käytettäväksi buddhalaisissa kouluissa. Tekijä, eversti Olcott onkin tunnettu buddhisti. Hänhän sai aikaan tuon merkillisen sopimuksen pohjoisen (Japanin ja Tibetin) ja eteläisen (Ceylon ja Siamin) buddhankirkon välillä, jonka johdosta nyt japanilaisia oppineita esim. käy Ceylonissa alkuperäistä buddhanoppia tutkimassa. Tietysti tämän johdosta ei kenenkään pidä luulla, että »teosofia onkin buddhismia!» Teosofia on jumalviisaitten mestarein totuudentietoa, ja Teosofisen Seuran teosofit ovat totuudenetsijöitä, jotka yhtä suurella kunnioituksella lähestyvät kaikkia uskontoja, joskin itsekullakin voi olla oma muoto, joka hänelle personallisesti on muita kalliimpi.

Eino Leino: *Tuomas Vitikka.* Tunnettu runoilijamme on tässä kertomuksessa antanut ajankuvauksen, jossa hän terävän ivallisesti arvostelee politillisiä puolueitamme ja ennen muita suomettarelaista. Puolueihmistä huvittanee tämä hänen kuvauksensa tausta, joka melkein anastaa etusijan kertomuksessa, vaikk'emme luule tekijän välistä hieman kömpelöiden letkautusten tarttuvan kenenkään onkeen, mutta meidän mielestämme kirja olisi jäänyt jotenkin tyhjäsälttöiseksi ja sen henkilöt yksipuolisiksi ja verettömiksi tyypeiksi, ellei Tuomas Vitikka vähitellen elävänä ja todenmukaisena personallisuutena astuisi silmiemme eteen. Kun Tuomas puhuu tai ajattelee, silloin me uskomme – tekijä kai itsekin häntä uskoo, vaikka koko Tuomas semmoisenaan olisikin mielikuvituksen luoma. Hän on mies, joka kaikkea epäilee ja helposti näkee asioiden heikkoja puolia. Hän on niitä dekadenssi-ihmisiä, joiden ymmärrys on liian kehittynyt antaakseen heidän rauhassa viihtyä jokapäiväisissä ihanteissa, mutta joiden tahto on liian heikko luonnonvoiman tavoin heitä pakottaakseen ylevämpiä aatteita takaa-ajamaan, ja sentähden hän jääpi yksinäiseksi olennoiksi, jota ei kukaan ymmärrä ja joka tuskin itse ymmärtää itseään. Hän on kyllä uskonut etsineensä vastausta elämän kysymykselle, tietysti mitään löytämättä, kun ei ole kyllin tarmokkaasti osannut etsiä. Mutta hän nähtävästi kärsii omasta heikkoudestaan – ainakin tekijä tuntuu surevan semmoisen luonteen onnettomuutta – ja tämä herättää meidän myötätuntomme. Kirjansa lopussa tekijä kuvaa, kuinka

vihdoin aineellinen elämä kahlehtii Tuomas Vitikankin hengen, niin että hänestä tulee jokapäiväinen, oloonsa sangen tyytyväinen yläluokkalainen, joka viimeisellä sivulla melkein kuin ilmestyksessä luulee ymmärtävänsä, että elämän salaisuus onkin *egoismissa*; mutta onneksi lukija on saanut siksi eheän kuvan Tuomaan rikkinäisestä luonteesta, ettei tämä viimeinen apoteosi tee häneen niin syvää vaikutusta.

Erkki Kaila: *Miksi uskomme Jumalaan? ja Soveltuuko kristinusko nykyaikaiseen maailmankuvaan?* **Yrjö Loimaranta:** *Kristinuskon suhde luonnontieteisiin.* Teologinen Kirjallisuusseura on Werner Söderströmin kustannuksella ruvennut julkaisemaan »uskonnollisia ajankysymyksiä» pohtivia kirjasia. Prospektissa sanotaan: »Meidän aikanamme on yhä kasvavalla kiihkolla levitetty laajoihin piireihin kansamme keskuuteen kirjallisuutta, jonka tarkoituksena on horjauttaa uskoamme Jumalaan ja samalla koko siveelliseen maailmanjärjestykseen. Onpa, tosin useimmiten aivan ala-arvoisella tavalla, suorastaan tahdottu väittää että kristinusko olisi ristiriidassa milloin tieteen, milloin terveen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen kehityksen kanssa. Oivaltaen minkä vaaran tällainen nurja esitys sisältää on Suomalaisen Teologisen Kirjallisuusseuran piirissä Helsingissä herännyt ajatus, että asiallisesti, alkuperäiseen kristinuskoon ja nykyaikaiseen tieteeseen perustuen, ryhdyttäisiin oikaisemaan mainitun kirjallisuuden harhasuuntaa. Sillä todellinen kristillisyyden ei ole ristiriidassa enempää tieteen kuin todelliseen tasa-arvoon ja veljeyteen perustuvan kansanvaltaisuuden kanssa.» Tässä kai tarkotetaan materialistis-sosialistista kirjallisuutta. Mutta tämä prospekti ei ole aivan rehellinen historiallisesti. Ei materialismi eikä sosialismi ole syntynyt tarkoituksessa horjauttaa uskoa Jumalaan ja siveelliseen maailmanjärjestykseen; molemmat ovat kristillisen kirkon äpärälapsia ja ovat syntyneet sen kautta, että kirkko vastustaessaan tieteen voittokulkua ja puoltaessaan kansojen sortajia, oli kykenemätön ylläpitämään uskoa Jumalaan ja siveelliseen maailmanjärjestykseen. Totta on kyllä, että kristinusko, s. o. Jeesuksen oppi, ei ole ristiriidassa tieteen eikä yhteiskunnallisen kehityksen kanssa (koska se päinvastoin niihin kehottaa, niinkuin kaikki todellinen uskonto), mutta tämäkö se on aina ollut kirkon ja kristittyjen kanta? Eikö päinvastoin juuri materialismi, sosialismi, tieteellinen tutkimus ja teosofia ole sitä vihdoinkin kirkolle ja jumaluusoppineille opettanut? Mutta »kiittämättömyys on maailman palkka», ja sentähden voimme mielellämme ummistaa silmämme tältä pieneltä erehdykseltä ja sitä enemmän iloita siitä, että nyt meilläkin teologisissa piireissä ruvetaan työskentelemään valoisamman tulevaisuuden eteen. Olkoon heti ilolla tunnustettu, että ne pienet kirjaset, joiden nimet luetaan ylhäällä, ovat hyvää lukemista. Niin, muutamia kohtia (varsinkin Jumalan olemusta koskevia) lukuunottamatta, joihin teosofinen henki ei vielä ole tunkenut, ovat nuo kirjaset miltei teosofista lukemista! Sillä samaa asiaahan teosofiakin ajaa: uskoa Jumalaan ja siveelliseen maailmanjärjestykseen ja uskoa semmoista, joka ei loukkaa järkeä, ei sydäntä eikä omaatuntoa. Tietysti ero vielä on melkoinen teosofian valoisuuden ja näiden teologisten yritysten hapuilevien totuuden tielle astumisten välillä, mutta jos nämä pastorit ja tohtorit rohkeasti etenevät samalla nöyryyden tiellä silloin viimeisetkin suomukset putoavat heidän silmiltään ja he näkevät luonnon Isis-jumalattaren ilman huntua. Tällaiset sanat teosofin suusta tuomitaan hirveän ylpeiksi. Tuomittakoot. Mutta ne ovat sitä ylpeyttä, joka samalla on nöyryyttä ja iloa.

P. E.